

Evaluation the Dimensions of the Security of Religious Tourists (Case study: Mehran City)

ARTICLE INFO

Article Type

Original Research

Authors

Piri F.*¹ PhD,
Maleki S.¹ PhD

How to cite this article

Piri F, Maleki S. Evaluation the Dimensions of the Security of Religious Tourists (Case study: Mehran City). Political Spatial Plan-ning, 2019;1-(4):227-237.

¹Geography & Urban Planning Department, Literature & Humanities Faculty, Shahid Chamran University, Ahvaz, Iran

*Correspondence

Address: Geography & Urban Planning Department, Literature & Humanities Faculty, Shahid Chamran University, Daneshgah Square, Golestan Boulevard, Ahvaz, Iran. Postal Code: 6135783151
Phone: +98 (61) 33330019
Fax: +98 (61) 33335006
fatemepiri607@yahoo.com

Article History

Received: July 23, 2018
Accepted: September 13, 2018
ePublished: December 21, 2019

ABSTRACT

The present paper seeks to examine factors affecting the sense of security of religious tourists on the border of Mehran as a model of border towns. The research method is descriptive-analytic. Data was collected through library studies and a questionnaire. Data were analyzed using SPSS software and hypotheses. Findings show that there is no meaningful relationship between personal characteristics of respondents between their age and their sense of security. There is a significant relationship between the sense of security and gender, the sense of security and education of the respondents, and the sense of security and the status of the marital status of the respondents. In terms of tourists' safety, the security of a person with T=37.4 is most secure. Road safety with a T-value of 97.2 is in the lowest category of security. According to the Sperman test, in the study of the relationship between total safety indices and sub-indicators of tourism development, the highest correlation coefficient between total security and revisit with a correlation value of 5.30 is obtained. In examining boundary measures for border city security, the predicted variables predict 0.79% of the safety sensitivity variance, and all variables significantly predict safety. The efforts of security officials to secure security on both sides of the border with (Beta=0.526; has the highest impact on the variable of security).

Keywords Sens of Security; Religious Tourism; Border Settlement; Mehran City

CITATION LINKS

[1] A comparative analysis of the sense of security in border territories (Case study; Iranian Kurdistan and Iraqi Kurdistan) [2] Assessing and analyzing tourists' sense of security in border cities (Case study: Marivan city) [3] Development and Security Boundary of Search Frontier Areas in Conceptualization [4] A geographical analysis of security in border regions (Case study: Bandar Abbas) [5] Restraints & opportunities raised by sociocultural development in border areas [6] Security with sustainable development in the border regions (Case study: City of Marivan) [7] The promise of borderlands [8] Structure and security interpretation [9] Studying security role in tourism expansion in border zone (Case study: Border city of Chabahar) [10] Study of challenges and opportunities of security at the Eastern borders [11] The role of security in tourism development [12] Investigation of Development indicators in boundary areas to achieve sustainable security (Case study of frontier cities in west Azerbaijan province) [13] Necessities of transition to sustained national security [14] Evaluation of old city's neighborhoods in response to the sense of safety (a case study of Qazvin, Malekabad) [15] Impacts of dimensions of social capital on border security case study: Nowsud, Paveh county, Kermanshah province [16] The impact of globalization on border security (Review and Critique of border negation) [17] Analysis of the role of border markets in expanding border security (Case study: Mahirood border market in Sarbisheh South Khorasan) [18] Political geography and geopolitics [19] The analysis of social cohesion in keeping bound securities by emphasis on religious tribe's diversity, case study: Zabol county [20] Assessing national security threats in border regions of northern Iran [21] Investigation of urban security in frontier cities case study-Taybad City [22] Geopolitical situation and social insecurity (Case study: Khawaf and Rashtkhvar towns in eastern Iran) [23] Developmental actions and its role in ensuring the sustainable security of border regions, case study: Green Belt of Khoshb Plain, Southern Khorasan border with Afghanistan [24] Social capital and sustainable national security [25] Bordering capabilities versus borders: Implications for national borders

سنجش ابعاد احساس امنیت گردشگران مذهبی (مورد مطالعه: شهر مهران)

فاطمه پیری* PhD

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

سعید ملکی PhD

گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید چمران، اهواز، ایران

چکیده

نوشته حاضر بر آن است تا عوامل موثر بر میزان احساس امنیت گردشگران مذهبی را در مهران به‌عنوان الگویی از شهرهای مرزی مورد بررسی قرار دهد. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی بوده که از طریق مطالعات کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه، اطلاعات جمع‌آوری شده و با استفاده از نرم‌افزار SPSS اطلاعات تجزیه و تحلیل و فرضیات مورد آزمون قرار گرفته است. یافته‌ها بیانگر آن است که از میان ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان بین سن و احساس امنیت آنها رابطه معنی‌داری وجود ندارد. براساس آزمون تفاوت میانگین‌ها و تحلیل واریانس بین احساس امنیت و جنسیت، احساس امنیت و تحصیلات پاسخ‌گویان و احساس امنیت و وضعیت تاهل پاسخ‌گویان رابطه معنی‌داری وجود دارد. در بعد امنیت گردشگران؛ امنیت جانی با مقدار $T=4/37$ بیشترین احساس امنیت را دارند. امنیت جاده‌ای با مقدار $T=2/97$ در پایین‌ترین رده از بعد امنیت قرار دارند. در بررسی رابطه میان کل شاخص‌های احساس امنیت و زیرشاخص‌های توسعه گردشگری بالاترین ضریب همبستگی بین کل امنیت و بازدید مجدد با مقدار همبستگی $0/53$ به دست آمده است. در بررسی اقدامات مرزی برای پایداری امنیت شهرهای مرزی متغیرهای مورد نظر 79% واریانس احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کنند و همه متغیرها به‌صورت معنی‌داری احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کنند. که تلاش مسئولان امنیتی به‌منظور برقراری امنیت در دو سوی مرز (بنا بر برابر با $526/0$) بیشترین میزان تاثیر را بر متغیر احساس امنیت دارد.

کلیدواژه‌ها: احساس امنیت، گردشگری مذهبی، سکونت‌گاه مرزی، شهر مهران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۵/۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۶/۲۲

*نویسنده مسئول: fatemepiri607@yahoo.com

مقدمه

امروزه مفهوم احساس امنیت از مفاهیم بنیادین توسعه هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. بخش‌های مختلف اقتصادی تنها در صورتی قادر به فعالیت خواهند بود که امنیت را لمس کرده باشند. مرز و کیفیت آن، یکی از مسایل مهم در مدیریت کشور است. مدیریت قلمروهای مرزی به‌دلیل اهمیت استراتژیک، نشانی از کارآمدی یا ناکارآمدی مدیریت و سیاست‌گذاری‌ها در مقیاس ملی دارد. به‌گونه‌ای که هر اندازه شاخص‌های امنیت در قلمروهای مرزی از کیفیت مطلوب‌تری برخوردار باشند، می‌توان کیفیت مدیریت در مقیاس کشوری را نیز مطلوب دانست. ناکارآمدی در مدیریت مرز، مجموعه به‌هم‌بافته و نظام‌مندی از چالش‌ها را در فضای سرزمینی یک کشور پدید می‌آورد^[1]. یکی از این بخش‌های اقتصادی، بخش گردشگری است که در هزاره سوم با توجه به امنیت نسبی اغلب جوامع در حال رشد است^[2]. در قرن حاضر با کمک فناوری‌های

اطلاعاتی و ارتباطی و ظهور جامعه سرمایه‌داری، بخش گردشگری بیش از گذشته در حال رشد است و در طول ۶۰ سال گذشته به‌طور روزافزون سهم آن در اقتصاد جهانی افزایش یافته است تا آنجایی که به بخش بزرگی در اقتصاد هر کشوری تبدیل گشته است^[3]. امنیت مرزی پیش‌زمینه امنیت داخلی کشور است و اگر بخواهیم امنیت کشور تامین شود، یکی از ملزومات آن تامین امنیت مرزها است. شهرهای مرزی نیز به‌عنوان مدخل ورودی هر کشور تحت تاثیر عوامل داخلی و خارجی اثرگذار بر امنیت این نواحی هستند. نواحی مرزی به‌دلیل موقعیت جغرافیایی و نزدیکی به تهدیدات خارجی از اهمیت بیشتر برخوردارند و این اهمیت زمانی بیشتر احساس می‌شود که این مناطق دارای منابع و تاسیسات کلان در سطح ملی و بین‌المللی باشند. بنابراین، این مناطق به‌خاطر مجاورت با کشورهای همجوار همیشه در معرض خطر تهاجم نظامی و عوامل اختلال در امنیت داخلی هستند^[4]. در ایران با توجه به تعداد و افراد ساکن در مرزها و نوع تعامل آنها با مردمان آن سوی مرز تاثیرات اقتصادی، فرهنگی و امنیتی ویژه‌ای را رقم خواهد زد. ساماندهی این تعاملات از طرفی و عدم ثبات جمعیتی مناطق مرزنشین و نبود تعادل‌های منطقه‌ای و فضایی بین روستاهای مرزی و مرکز از طرف دیگر تاثیرات عمده‌ای در روند توسعه فضایی در مناطق مرزی بر جای گذاشته است به‌گونه‌ای که مکان‌های جمعیتی حاشیه مرز را در انزوای اجتماعی-اقتصادی و ملی قرار داده است^[5]. مناطق مرزی در هر کشوری دارای ویژگی‌های خاصی بوده و به‌طور اساسی با مناطق داخلی کشور تفاوت‌هایی دارند. یکی از مهم‌ترین چالش‌هایی که در مناطق مرزی پیش روی مسئولان امور قرار دارد، مساله امنیت مناطق مرزی است. مساله حفظ و گسترش امنیت مناطق مرزی، به‌ویژه در کشورهایی که دارای مرزهای مشترک طولانی با همسایگان خود هستند، همواره مورد توجه و حساسیت مسئولان امور بوده است^[6]. مساله امنیت در مرز، روند توسعه و امنیت کشور را متاثر می‌سازد به‌طوری که کشورهای درگیر با مسایل ناامنی در مناطق مرزی دریافته‌اند که به دلایل مختلف از جمله فقر، تنگدستی و غیره ناامنی گسترش یافته و این ناامنی به‌طور مستقیم به کل کشور منتقل شده است^[7]. در این میان یکی از مهم‌ترین عوامل تهیه‌کننده حضور مردم در مناطق مرزی، ترس یا احساس ناامنی است. ناامنی مکان‌ها و فضاهای مرزی، نشاط و سلامتی را در زندگی روزمره مختل می‌کند و با ایجاد مانع بر سر راه رشد اقتصادی و اجتماعی، فرهنگی و مشارکت عمومی، هزینه‌های زیادی را بر جامعه تحمیل می‌نماید^[8]. در این زمینه مناطق غربی کشور مخصوصاً شهر مهران به‌دلیل این که دروازه عتبات عالیات است و هر ساله حجم عظیمی از گردشگران مذهبی از این مرز عبور و ورود دارد از موقعیت خاصی در ارتباط با این زمینه برخوردار است که لزوم توجه به مساله امنیت را دوچندان می‌کند.

پیشینه پژوهش

در دهه‌های اخیر در تحقیقات توسعه‌ای اعم از تحقیقات اقتصادی و اجتماعی و اکولوژیک به مناطق مرزی و تاثیرات مرزی توجه

برنامه‌ریزی ایران به‌صورت بخشی است و این نوع برنامه‌ریزی به ویژگی‌های مناطق مرزی بی‌توجه است. صیدایی و هدایتی‌مقدم^[11]، نقش امنیت در توسعه گردشگری را مورد بررسی قرار داده‌اند. پژوهشگران در این پژوهش به این نتیجه رسیدند که امروزه امنیت به‌عنوان مهم‌ترین و زیربنایی‌ترین اصل در تدوین راهبرد توسعه گردشگری در جهان به شمار می‌آید. میان گردشگری، ثبات، توسعه و امنیت رابطه‌ای تعریف شده وجود دارد و هر گونه بروز ناامنی و به‌کارگیری خشونت در سطوح مختلف زیان‌های جبران‌ناپذیری به این صنعت وارد می‌سازد. همچنین در ادامه این مقاله موانع توسعه جهانگردی در ایران مورد بررسی قرار گرفته است که از مهم‌ترین آنها می‌توان به فضای نامساعد تبلیغاتی برای مخدوش کردن چهره ایران و انزوای ایران در سطح بین‌المللی اشاره کرد.

مفاهیم و مبانی نظری

امنیت: امنیت مفهومی ذهنی و نسبی است که بر پایه اصول متعدد در یک جامعه پدیدار شده و استمرار می‌یابد^[12]. در فرهنگ فارسی معین، امنیت در معانی ایمن بودن، ایمن شدن، درامان بودن، بی‌بیمی و نبود ترس است. تعریف لغوی امنیت شامل حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی)، و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) است^[12]. سازمان ملل امنیت را چنین تعریف می‌کند: این که کشورها هیچ‌گونه احساس خطر حمله خارجی، فشار سیاسی یا اقتصادی نکنند و بتوانند آزادانه گسترش و توسعه خویش را تعقیب نمایند^[13]. واژه امنیت در طبقه‌بندی نیازها که توسط مازلو به انجام رسیده، پس از نیازهای زیستی به‌عنوان دومین طبقه از مهم‌ترین و بنیادی‌ترین نیازها معرفی شده است^[14].

ناحیه مرزی، یا منطقه مرزی محدوده‌ای است که در مجاورت بلافاصله مرز یک کشور قرار گرفته باشد. منطقه مرزی ممکن است هم به لحاظ محدوده و هم از نظر تشخیص و تعیین، تعریفی قانونی/قراردادی (تعیین شده در سطح ملی/سرزمینی یا بین کشوری) نیز داشته باشد؛ مفهومی که به این معنا نزدیک است، مفهوم حد (جمع: حدود) است که مبین نقطه یا سطحی است که فراتر از آن چیزی و فراتر نمی‌رود (مانند حد و مرز یک پهنه سکونت‌گاهی مثل محدوده شهر)^[3].

امنیت مرزی

امنیت مرزی به معنای جلوگیری از هر گونه اعمال منافی قانون در طول مرزهای یک کشور و قانونی کردن تردد اشخاص و حمل و نقل کالا و حیوانات اهلی با رعایت ضوابط قانونی از طریق دروازه‌های مجاز مرزی است^[4]. مناطق مرزی به دلیل تماس با محیط‌های گوناگون داخلی و خارجی، از ویژگی‌های خاصی برخوردارند. وجود مبادلات و پیوندهای فضایی دو سوی مرز و بین کشورهای مجاور، آسیب‌پذیری‌ها و تهدیدات مختلف، مرزها را به کانون‌های حساسی مبدل ساخته است^[15]. کارکرد و نقش مرزها متناسب با زمان و

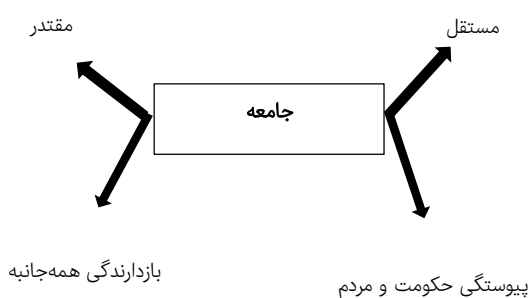
بسیاری صورت گرفته است و در زمینه احساس امنیت، امنیت پایدار و امنیت اجتماعی در مناطق مرزی تاکنون پژوهش‌های مختلفی انجام شده است اما ارتباط آن با بخش گردشگری کمتر مورد توجه بوده که در این پژوهش این خلاء مطالعاتی در اولویت مطالعه قرار گرفته است. که در ذیل به نمونه‌هایی از آنها اشاره می‌شود:

کوزه‌گر کالجی و همکاران^[2] ابعاد احساس امنیت گردشگران در شهر مرزی مریوان را مورد تحلیل و سنجش قرار داده‌اند. نتایج پژوهش گویای آن است که شاخص کل امنیت با مقدار ۳/۶۷ دارای وضعیت نسبتاً مطلوبی است و فقط در زیرشاخص امنیت جاده‌ای میانگین ۲/۷۱ به دست آمد که نشان‌دهنده امنیت نامطلوب است. همبستگی میان کل امنیت و توسعه گردشگری به‌صورت مثبت و معنی‌دار با ضریب ۴۵۹٪ محاسبه شده است. متقی^[1]، در پژوهشی با عنوان تحلیل تطبیقی احساس امنیت در قلمروهای مرزی (نمونه موردی: کردستان ایران و کردستان عراق)، ابعاد ذهنی امنیت و تاثیر آن بر مکان را مورد بررسی قرار داده‌اند. بر پایه نتایج مشخص شد وضعیت اقتصادی به‌عنوان نخستین عامل در ناپایداری وضعیت امنیت در کردستان ایران شناسایی شده است و پیوستگی ژئوپلیتیکی قومیت به‌عنوان دومین عامل تولید احساس امنیت ناپایدار در کردستان ایران نقش داشته است. بنابراین، مقایسه ذهنی که مرزنشینان در دو سوی مرز انجام می‌دهند، به‌عنوان یک شاخص تهدیدآفرین در رسمیت کردستان عراق به‌عنوان یک کشور مستقل، شناسایی شده است. حیدرئزاد و همکاران^[9]، نقش احساس امنیت در توسعه گردشگری نواحی مرزی شهر چابهار را بررسی کرده‌اند. در مجموع میزان احساس امنیت گردشگران متوسط رو به بالا است، همچنین نتایج حاصل از آزمون خی دو نشان داد؛ میزان احساس امنیت از سفر به این مناطق در بین سنین مختلف متفاوت است؛ در حالی که این میزان در بین زنان و مردان تفاوت معنی‌داری نشان نداد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد؛ بین احساس امنیت و گردشگری رابطه مستقیمی وجود دارد. به عبارتی ضریب رگرسیون احساس امنیت، حاکی از آن است که به‌ازای یک واحد افزایش در احساس امنیت، ۵۷۹٪ واحد در تمایل به سفر مجدد گردشگران به نواحی مرزی افزایش وجود دارد.

لکنزایی^[10]، در پژوهشی با عنوان "بررسی چالش‌ها و فرصت‌های امنیتی در مرزهای شرقی" به این نتایج رسید که برقراری امنیت پایدار در یک منطقه بدون شک نیازمند مولفه‌های فراوانی است چون تاثیر متقابل اقتصاد و امنیت عوامل فرامنطقه‌ای، فرهنگ و اعتقادات، مولفه سخت‌افزاری امنیت در مناطق مرزی، توجه به معیشت مرزنشینان، ایجاد بازارچه‌های مرزی و فراهم کردن دادوستد است. عوامل یادشده از جمله ظرفیت‌های ایجاد امنیت پایدار در مناطق مرزی به شمار می‌روند. کریمی و وفایی^[6]، به امنیت‌سازی توسعه پایدار مناطق مرزی در شهر مریوان پرداخته‌اند. به این نتایج منتج شد که توسعه پایدار ارمنان امنیت، و امنیت پایدار ارمنان توسعه است؛ و امکانات در منطقه مطابق الگوی مناسب توزیع نشده و در جهت تحقق توسعه پایدار نیست. با عنایت به این که نظام

امنیت اولین حق شهروندان در برابر دولت و مقدم‌ترین وظیفه حکومت است. حفظ هویت فرهنگی و تاریخی و توسعه اقتصادی و اجتماعی یک ملت بدون احساس آرامش و امنیت ممکن نیست. وجود امنیت در آزادی مخفی است و فقدان آن در مفهوم ترس جلوه‌گر است [22].

در امنیت مرزی، مرز نشان‌دهنده پایان سرزمین یک دولت است. سرزمین، قلمرو حقوقی و سیاسی جماعات را مشخص نموده و مبین حد نهایی حاکمیت و صلاحیت دولت‌ها است. این خطوط ضمن تعیین حدود قلمرو حکومت، تعیین‌کننده اختیارات دولت آن حکومت نیز هست [20]. امروزه حفاظت و حراست از سرزمین در سراسر کره زمین برای تمام کشورها یک ارزش به حساب می‌آید. ضمانت تحقق این امر بدون شک مدیریت مرزها و داشتن مرزهایی با امنیت کامل است [21]. مرزها ممکن است به دو شکل از سوی دشمنان تهدید شوند. یکی تهاجم تمام عیار در قالب جنگ که غالباً به منظور براندازی رژیم صورت می‌گیرد و دیگر، هجوم‌های مقطعی که به شکل یورش‌های ناگهانی یا شبیخون صورت می‌گیرد و بیشتر برای ایجاد ترس و وحشت در دل مردمان و سست کردن پایه‌های رژیم هستند، که گاه خود مقدمه جنگ خواهد بود [22]. توسعه‌نیافتگی در مناطق مرزی کشور موجب تهدید امنیت این مناطق می‌شود و این ناامنی مناطق مرزی، باعث هجوم عوامل تهدید به داخل کشور شده و باعث ایجاد چالش بزرگی در فرآیند توسعه کشور می‌شود [23]. برای جلوگیری از این پیامدها، دیدگاه آمایش مناطق مرزی مطرح شد. آمایش مناطق مرزی نوعی برنامه‌ریزی است که توسعه را با امنیت و دفاع، از نیازهای مناطق مرزی، در چارچوب شرایطی که مناطق مرزی دارند، به یکدیگر پیوند می‌دهد و راهکاری برای توسعه مناطق مرزی معرفی می‌کند که در آن امنیت و توسعه، لازم و ملزوم یکدیگر می‌شوند [24]. بنابراین گرچه آمایش مناطق مرزی یک نوع فن برنامه‌ریزی است، اما خود بر پایه‌های نظری و متدولوژی علمی خاص متکی است که ضمن تحلیل و تفسیر شرایط و ویژگی‌های مناطق مرزی، موانع توسعه یا امنیت را توأمان در نظر گرفته و برای آنها راه حل‌های یکپارچه‌ای ارائه می‌دهد تا اهداف توسعه و امنیت در مناطق مرزی را با یکدیگر منطبق سازد (شکل ۱) [15].

شکل ۱) ویژگی‌های یک جامعه با امنیت کامل [15]

تحول فناوری تغییر می‌کند. تفاوت‌نمایی بین دو فضای جغرافیایی، تفکیک دو حاکمیت مستقل، یکپارچه‌کردن یک ملت، نزاع و امنیت بین دو کشور، برقراری ارتباط و تعامل بین دو ملت، تعیین گستره سرزمینی برای قدرت حکومت و نظارت بر حرکت انسان و کالا و حتی اندیشه از محدوده سرزمینی یک کشور به کشور دیگر، و تعیین قلمرو حقوق شهروندی را از کارکردهای اصلی مرزها شمرده‌اند [16]. مساله امنیت در مرز روند توسعه و امنیت کشور را متأثر می‌سازد به طوری که کشورهای درگیر با مسایل ناامنی علت این فقدان امنیت را در فقر، تنگدستی، بیکاری و غیره می‌دانند که منجر به فقدان توسعه این مناطق می‌شود [17]. بدیهی است امنیت مرزها پشتوانه‌ای محکم برای امنیت انسانی با ابعاد متنوعش در داخل کشور است و هر گونه ناامنی در مرز می‌تواند در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند. در مقابل امنیت مطلوب می‌تواند در حد خود در امنیت مرزی و داخلی کشور سهم بسیار برجسته‌ای را به خود اختصاص دهد [15].

نیازهای طبیعی انسان به منابع موجود در محیط اطراف باعث شده تا انسان از ابتدای پیدایش خود و تشکیل قومیت‌ها و زندگی گروهی، محدوده معینی را برای خود مشخص کند و از آن محدوده در مقابل بهره‌برداری، نفوذ و دخالت سایر افراد جلوگیری و در صورت لزوم به طور دسته‌جمعی از حریم خود دفاع نماید [16]. گونه گسترش‌یافته این مفهوم، خط پیرامونی است که بخش پایانی گستره فعالیت یک ملت را مشخص می‌سازد و جنبه‌ای سیاسی پیدا می‌کند که مرز خوانده می‌شود [18].

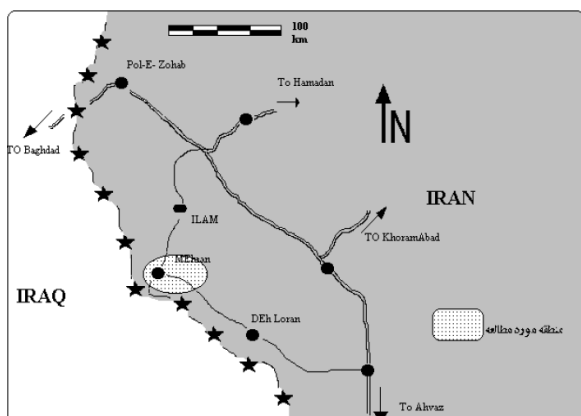
مرز: یک خط مشخصی است که جداکننده دو واحد سیاسی محسوب می‌شود و فقط محدود به سطح زمین نیست، بلکه مرزهای دولت به طرف بالا در یک سطح عمودی گسترش می‌یابد تا فضای ملی را تحدید کند و به طرف پایین پیش می‌رود تا حاکمیت دولت‌ها روی خشکی، دریا و هوا اعمال شود [17]. همچنین در تعریف دیگر مرز آمده است که مرز به پدیده فضایی گفته می‌شود که منعکس‌کننده قلمرو حاکمیت سیاسی یک دولت بوده و مطابق قواعد خاص در مقابل حرکت انسان، انتقال کالا یا نشر افکار مانع ایجاد می‌کند. مهم‌ترین کارکرد مرزها ایجاد مانع در برابر حرکت انسان، کالا و تفکرات است [19].

علی‌رغم افزایش اهمیت امنیت در جوامع، ابزار، شیوه‌ها و رویکردهای ایجاد و حفظ آن دستخوش تحول شده است. از این رو از دغدغه‌های مشترک کشورها که همواره دولت‌ها را وادار به تهیه سازوکارهای دفاعی می‌کند، بحث حفظ امنیت ملی و داشتن نگرانی از تهدید امنیت است. این تهدیدها می‌توانند منشا داخلی یا خارجی داشته باشند و در قالب‌های نظامی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و غیره شکل گیرند [20]. بدون تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه و تکامل یک‌جانبه و همچنین شکوفایی استعدادها، مهم‌تر از عنصر امنیت و تامین آرامش در جامعه نبوده و توسعه اجتماعی، خلاقیت و فعالیت ارزشمند، بدون امنیت امکان‌پذیر نخواهد بود [21].

است. جامعه آماری پژوهش در میان گردشگرانی بوده که قصد خروج از مرز را داشتند و نیز گردشگرانی که از خارج از شهرستان مهران (کشور عراق) به این شهر مراجعه کرده و حداقل ۲۴ ساعت در مقصد ماندگاری داشته‌اند و جمعیت آماری شامل تمامی گردشگرانی است که در اوایل آبان‌ماه تا اواخر آذرماه ۱۳۹۶ در شهر مهران حضور داشته‌اند. براساس جدول کرجسی و مورگان، ۳۸۴ نفر مورد پرسش قرار گرفتند و با توجه به این که دسترسی زمانی و مکانی به تمامی گردشگران مقدور نبود و فهرست و اسامی آنها به‌صورت کامل موجود نبود، شیوه غیرتصادفی- در دسترس مناسب‌ترین شیوه تشخیص داده شد. داده‌های گردآوری شده از طریق پرسش‌نامه به دو صورت توصیفی و استنباطی تحلیل؛ در شیوه توصیفی از جدول‌ها و نمودار و شیوه استنباطی از آزمون‌های پیرسون، تحلیل واریانس یک‌طرفه (ANOVA)، تی‌تست، کای‌اسکوئر، همبستگی اسپیرمن و رگرسیون بهره گرفته شده است و با کمک پرسش‌نامه‌های روا و پایا (آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷۰)، تحلیل شدند.

محدوده مورد مطالعه

منطقه مهران در غرب استان ایلام با مساحت ۲۵۵۶ کیلومتر مربع و در ۳۵۰ کیلومتری جنوب غربی کرمانشاه واقع شده است. از نظر وضعیت ریاضی شهرستان مهران بین ۴۶ درجه و ۲ دقیقه تا ۴۶ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی و ۳۲ درجه و ۵۴ دقیقه تا ۳۳ درجه و ۷ دقیقه واقع شده است. این شهرستان از نظر مساحت ۱۳٪ مساحت کل استان را شامل می‌شود و از سمت شمال با شهرستان ایلام از سمت شرق و شمال شرقی با شهرستان دهلران و دره‌شهر و از جنوب و غرب با کشور عراق هم‌جوار است این شهر حد فاصل دو شهر ایلام و دهلران بر سر راه اصلی ایلام- خوزستان واقع شده است. این شهرستان ۲۷۵۰۶ نفر جمعیت داشته که از این تعداد ۱۶۹۰۵ نفر در مرکز شهرستان و ۱۰۶۰۱ نفر در مراکز روستایی زندگی می‌کنند (شکل ۲).

شکل ۲) موقعیت جغرافیایی محدوده مورد مطالعه (شهر مهران)

یافته‌های پژوهش

یافته‌های توصیفی

براساس نتایج از میان اعضای نمونه ۶۰/۴٪ مردان و ۳۹/۶٪ را

مرزبانی و امنیت مرزی

مرزبانی اغلب و به‌سادگی به معنای "گشت‌زنی" برای اطمینان خاطر نسبت به آرامش و امنیت مرز تعبیر می‌شود و در عمل، برای حفاظت از مناطق مرزی کشورها صورت می‌پذیرد. هدف اصلی از آن، پیشگیری از تردد غیرقانونی، همچنین قاچاق اسلحه و عبور عوامل خرابکار است [25]. در همین ارتباط، مفاهیم دیگری، مانند "مرزبانی" یا حفاظت از مرزها مطرح است که به لحاظ معنایی مترادف مفاهیمی همچون گشت مرزی، به نظر می‌رسند. کنترل مرز قاعداً ناظر بر قوانین و مقرراتی است که برای نظم‌بخشی و تدبیر امور مرز تدوین شده‌اند. این مجموعه قوانین و مقررات مظهر عینی حاکمیت و اقتدار یک کشور بر سرزمین خویش است و هدف از آن، ممانعت از هر گونه تحرکات مجرمانه در طول مرز و مبارزه با تروریسم است [3]. امنیت مرزی به معنای جلوگیری از هر گونه اعمال منافی قانون در طول مرزهای یک کشور و قانونی کردن تردد اشخاص و حمل و نقل کالا و حیوانات اهلی با رعایت ضوابط قانونی از طریق دروازه‌های مجاز مرزی است. بدیهی است امنیت مرزها پشتوانه‌های محکم برای امنیت انسانی با ابعاد متنوعش در داخل کشور است و هرگونه ناامنی در مرز می‌تواند در سیستم‌های اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و نظامی داخل کشور اختلال ایجاد کند. در مقابل امنیت مطلوب می‌تواند در حد خود در امنیت مرزی و داخلی کشور سهم بسیار برجسته‌ای را به خود اختصاص دهد. سازمان ملل مفاهیم کنترل مرز یا مرزبانی و تدبیر امور مرز را بر اصطلاح "امنیت مرزی" ترجیح می‌دهد، زیرا مفهوم امنیت مرزی پیوسته با مفاهیم دیگری، همچون گشت‌زنی و حضور نظامی در مرزها همراه است و بسیاری از کارشناسان بر این باور هستند که حضور نظامی در مرزها و تشدید آن نمی‌تواند عملاً به امنیت و آرامش در مرزها منجر شود؛ چنانچه اولسون و ویلسون نشان داده‌اند، گشت‌زنی و حضور نظامی در مرزهای ایالات متحده در دوره ریاست جمهور/وباما، نسبت به دو دهه پیش از آن، پنج برابر شده است، اما وضعیت امنیت مرزها در این کشور اصولاً بهبود نیافته است [4].

سوالات تحقیق

- آیا بین ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان (جنس، سن، تحصیلات و تاهل) و احساس امنیت آنها رابطه وجود دارد؟
- عوامل داخلی و خارجی تا چه اندازه بر امنیت گردشگران تاثیرگذارند؟
- مهم‌ترین موانع امنیتی در منطقه کدامند؟
- آیا بین احساس امنیت گردشگران و توسعه صنعت گردشگری (بازدید مجدد از سفر، افزایش ماندگاری در مقصد و توصیه به دیگران) رابطه وجود دارد؟
- مهم‌ترین اقدامات مرزی برای برقراری امنیت سکونت‌گاه‌های مرزی کدامند؟

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه اجرا، پیمایشی

مردان (۹۳/۷۲) بیشتر از زنان (۶۶/۳۴) است.

جدول ۱) ویژگی‌های اعضای نمونه

جنس	
۶۰/۴	مرد
۳۹/۶	زن
سن	
۲۹/۸	۱۵-۲۵
۳۹/۲	۲۵-۴۰
۱۷/۳	۴۰-۵۵
۱۳/۷	۵۵ به بالا
وضعیت تاهل	
۴۵/۸	مجرد
۵۴/۲	متاهل
تحصیلات	
۴/۷	بیسواد
۱۲/۵	زیردیپلم
۲۱/۶	دیپلم
۱۴/۸	فوق‌دیپلم
۴۱/۹	لیسانس
۴/۴	فوق‌لیسانس و بالاتر
فاصله	
۱۲/۷	کمتر از ۱۰۰ کیلومتر
۱۷/۶	۱۰۰ تا ۳۰۰ کیلومتر
۲۵/۷	۳۰۰ تا ۵۰۰ کیلومتر
۱۳/۵	۵۰۰ تا ۷۰۰ کیلومتر
۳۰/۶	بیشتر از ۷۰۰ کیلومتر
برنامه تفریحی	
۱۹/۷	به‌تنهایی
۳۸/۳	به‌همراه اعضای خانواده
۳۴/۲	به‌همراه دوستان و آشنایان
۷/۸	سایر
تعداد دفعات سفر به مقصد	
۳۳/۴	اولین بار
۴۷/۱	دومین بار
۱۹/۵	بیش از دو بار
هدف از سفر	
۳/۴	طبیعت‌گردی
۶۹/۳	گردشگری مذهبی
۱۰/۲	گردشگری تجاری
۱۷/۱	گردشگری تاریخی
۰/۲	سایر
دلیل انتخاب شهر مهران به‌عنوان دروازه عتبات	
۵۱/۳	امنیت بیشتر
۳۶/۶	فاصله کمتر
۱۲/۱	سایر دلایل
شیوه آشنایی با مقصد	
۵۲/۳	دوستان و آشنایان
۳۵/۷	تیلیغات رسانه‌ای
۸/۲	اتفاقی
۳/۸	سایر

زنان تشکیل می‌دهند. بیشترین گروه سنی بین ۴۰ - ۲۵ سال قرار دارد که ۳۹/۲٪ گردشگران را شامل می‌شود و کمترین میزان مربوط به سن ۵۵ سال به بالا بوده است. ۴۵/۸٪ پرسش‌شوندگان مجرد و ۵۴/۲٪ هم متاهل هستند. بیشترین درصد پرسش‌شوندگان دیپلم و لیسانس به‌ترتیب با ۲۱/۶ و ۴۱/۹ و کمترین درصد پرسش‌شوندگان فوق‌لیسانس و بالاتر با ۴/۴٪ را در بر می‌گیرد. نتایج بررسی وضعیت فاصله پرسش‌شوندگان نشان‌دهنده این است که بیشترین درصد از فاصله ۷۰۰ کیلومتر به بالا با ۳۰/۶ و کمترین آن مربوط به فاصله کمتر از ۱۰۰ کیلومتر با ۱۲/۷٪ به شهر مهران مراجعه نموده‌اند. بیشترین درصد پرسش‌شوندگان با ۳۸/۳٪ به‌همراه اعضای خانواده سفر کرده‌اند. بیش از ۴۷٪ گردشگران برای بار دوم از شهر مهران عبور کرده‌اند که نشان‌دهنده تمایل گردشگران به تجربه مجدد سفر از این شهر است. بیش از ۶۹٪ پاسخ‌گویان هدف خود از گردشگری مذهبی عنوان کرده‌اند. و بیش از ۵۹٪ آنها نیز دلیل انتخاب شهر مهران به‌عنوان دروازه عتبات امنیت بیشتر این مرز عنوان نموده‌اند. همچنین، بیش از ۵۲٪ گردشگران بنا بر توصیه دوستان و آشنایان تصمیم گرفته‌اند که از مرز مهران سفر کنند که نشان می‌دهد شهر مهران برای گردشگران قابل اعتماد است (جدول ۱).

یافته‌های استنباطی

۱) آزمون رابطه بین ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان (سن، جنس، تحصیلات و تاهل) و احساس امنیت آنها

در این قسمت از فرضیه برای متغیر سن؛ با توجه به این که مقیاس هر دو متغیر سن و احساس امنیت از نوع فاصله‌ای-نسبی است به همین دلیل از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است، این ضریب شدت رابطه و نوع رابطه (مستقیم یا معکوس) بین دو متغیر را نشان می‌دهد و مقدار آن بین ۱ تا -۱ متغیر است. بررسی ویژگی‌های سنی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد با توجه به ضریب همبستگی ($R=0/085$) و سطح معنی‌داری ($p=0/112$) رابطه معنی‌داری بین دو متغیر وجود ندارد. تفاوت محل سکونت پاسخ‌دهندگان که از نقاط مختلف کشور بودند سبب شده است با وجود تاثیرپذیری احساس امنیت از افزایش سن (نبود رابطه معنی‌دار آماری)، نزدیکی محل سکونت برخی از پاسخ‌دهندگان به شهر مهران سبب شده است که این شهر به‌عنوان قلمرو ثانویه این گروه به شمار آید و به‌دلیل آشنایی با ویژگی‌های پهنه‌های مختلف سطح شهر و مرز و استقرار در آن با آگاهی قبلی، از احساس امنیت بالاتری برخوردار باشند (جدول ۲).

۲) آزمون تفاوت میانگین‌ها بین احساس امنیت و جنسیت

به‌منظور تحلیل وضعیت احساس امنیت و جنسیت از آزمون مقایسه میانگین دو جامعه استفاده شده است (جدول ۳). براساس جدول ۳ و با توجه به آزمون تفاوت میانگین‌ها و سطح معنی‌داری ($p=0/112$) رابطه معنی‌داری بین متغیر احساس امنیت و جنسیت وجود دارد. به‌طوری که میانگین نمره احساس امنیت

بیشتر موارد از این آزمون برای سنجش معنی‌داری تفاوت میانگین نمونه از میانگین جامعه استفاده می‌شود. با توجه این که در جریان گردآوری داده‌ها از طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت استفاده شده و رتبه‌های یک تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شده است، امتیاز یک نشان‌دهنده میزان بسیار کم و گزینه ۵ نشان‌دهنده بیشترین امتیاز است. بنابراین می‌توان عدد ۳ را به‌عنوان میانه نظری پاسخ‌ها انتخاب کرد و میانگین امتیاز شاخص‌های منتخب را با عدد ۳ مقایسه نمود (جدول ۶).

جدول ۶) سنجش احساس امنیت گردشگران در شاخص‌های امنیت بر مبنای آزمون تی‌تست

مولفه	شاخص‌ها	درجه آزادی T	مقدار میانگین	اختلاف با مقدار خطا	رتبه	وضعیت
احساس امنیت	امنیت روحی و روانی	۳۸۳	۳/۱۷	۱/۱۳	۴	نسبتاً مطلوب
	امنیت شخصیتی و فرهنگی	۳۸۳	۲/۹۰	۰/۵۶	۵	نامطلوب
	امنیت جاده‌ای	۳۸۳	۲/۹۷	۰/۳۸	۳	نامطلوب
	امنیت سلامت	۳۸۳	۴/۱۱	۱/۲۱	۲	مطلوب
	امنیت جانی	۳۸۳	۴/۳۷	۱/۴۴	۱	مطلوب
	کل امنیت	۳۸۳	۳/۵۰	۰/۹۴	۰/۴۵	-

نتایج آزمون نشان می‌دهد که در بعد امنیت، امنیت جانی با مقدار $T=۴/۳۷$ گردشگران بیشترین احساس امنیت را دارند که نشان‌دهنده امنیت فیزیکی گردشگران و نبود تهدید به مرگ، درگیری و دعوا است. بعد از آن امنیت سلامت با مقدار $T=۴/۱۱$ به این معنا که در شهر مبدا و مقصد هیچ خطر و آلودگی غیربهداشتی سلامت جسمانی آنها را تهدید نمی‌کند. پس از آن امنیت روحی و روانی با مقدار $T=۳/۱۷$ ، امنیت جاده‌ای با مقدار $T=۲/۹۷$ و امنیت شخصیتی و فرهنگی با مقدار $T=۲/۹۰$ در پایین‌ترین رده از بعد امنیت قرار دارند که ناامنی‌های مربوطه حمل‌ونقل جاده‌ای و استانداردنبودن مسیرهای تردد احساس خطر را در میان گردشگران به وجود آورده است. علت پایین بودن امنیت شخصیتی و فرهنگی نیز تجاوز به عفت و فساد اخلاقی است که چند نمونه گزارش شده است که بیشتر در بین زنان صورت گرفته که سفر به تنهایی داشته‌اند یا با مقصد آشنایی نداشته‌اند.

ارزیابی گردشگران از متغیرهای موثر بر امنیت

برای درک رابطه بین جامعه نمونه و کل جامعه آماری ابتدا ۱۴ زیرشاخص (جدول ۵) با استفاده از آزمون کای‌اسکوئر مورد سنجش قرار گرفت. یافته‌ها نشان می‌دهد که جامعه نمونه رضایت از امنیت آن سوی مرز و احساس ترس در مورد به‌خطرافتادن امنیت مالی در محل را تایید می‌کند. با توجه به رتبه‌ای بودن پاسخ‌ها میانگین رتبه

جدول ۲) آزمون همبستگی پیرسون بین احساس امنیت و میزان سن

متغیر وابسته: احساس امنیت	آزمون پیرسون	
	شدت رابطه	سطح معنی‌داری
سن افراد	۰/۰۸۵	۰/۱۱۲

جدول ۳) آزمون تفاوت میانگین بین احساس امنیت و جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	مقدار t	سطح معنی‌داری
مرد	۲۳۲	۹۳/۷۲	۵۵/۸۶۰	۰/۰۰۰
زن	۱۵۲	۶۵/۳۴	۱/۳۹۵±۰/۴۸۹	

آزمون تحلیل واریانس بین احساس امنیت و میزان تحصیلات

تاثیر سطح تحصیلات بر میزان احساس امنیت گردشگران، بخش سوم از سؤال "عوامل شخصی موثر بر احساس امنیت گردشگران" است. داده‌های حاصل از پرسش‌نامه نشان می‌دهد بین افزایش احساس امنیت گردشگران و تحصیلات ارتباط معنی‌دار آماری وجود دارد (جدول ۴).

جدول ۴) آزمون تحلیل واریانس بین احساس امنیت و میزان تحصیلات

میزان تحصیلات/احساس امنیت	تعداد	df میانگین	F	سطح معنی‌داری
پیسواد	۱۸			
زیردیپلم	۴۸			
دیپلم	۸۳	۳۸/۴۵۹	۱/۶۳۲	۰/۰۰۸
فوق دیپلم	۵۷	۵		
لیسانس	۱۶۱	۱		
فوق لیسانس و بالاتر	۱۷			

جدول فوق نمره احساس امنیت را براساس میزان تحصیلات نشان می‌دهد. با توجه به مقدار p و F تفاوت معنی‌داری بین میزان تحصیلات و احساس امنیت رابطه وجود دارد. براساس آمار توصیفی افراد دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم احساس امنیت بیشتری از بقیه افراد دارند.

آزمون تحلیل واریانس بین احساس امنیت و وضعیت تاهل

جدول ۵ نمره احساس امنیت را براساس وضعیت تاهل نشان می‌دهد. با توجه مقدار p و F تفاوت معنی‌داری بین وضعیت تاهل و میزان احساس امنیت گردشگران رابطه وجود دارد و افراد متأهل دارای احساس امنیت بیشتری از بقیه افراد هستند.

جدول ۵) آزمون تحلیل واریانس بین احساس امنیت و وضعیت تاهل

وضعیت تاهل/احساس امنیت	تعداد	df میانگین	F	سطح معنی‌داری
مجرد	۱۷۶			
متاهل	۲۰۸	۳۶۰/۸۷	۱/۷۸۰	۰/۰۰۲

(مخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

سنجش احساس امنیت گردشگران

به‌منظور سنجش میزان احساس امنیت گردشگران از آزمون T مستقل استفاده شده است. این آزمون قادر است که میزان تفاوت اطلاعات گردآوری‌شده از یک مقدار خاص را نشان داده و معنی‌دار بودن یا نبودن اختلافات مشاهده‌شده را نشان دهد. در

در کشور مقصد (عراق) و عدم سلامت در سفر و بروز سوانح رانندگی به‌عنوان دومین عامل در احساس امنیت گردشگران در کشور مبدأ (ایران) شناسایی شده است.

احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری

برای بررسی رابطه میان احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری از آزمون اسپرمن استفاده شده است. با توجه به این که پرسش‌ها براساس طیف لیکرت و به‌صورت رتبه‌ای و ترتیبی طراحی شده‌اند مناسب‌ترین شیوه استفاده از آزمون اسپرمن بود. در بررسی رابطه میان کل شاخص‌های احساس امنیت و زیرشاخص‌های توسعه گردشگری بالاترین ضریب همبستگی بین کل امنیت و بازدید مجدد با مقدار همبستگی ۰/۵۳۰ و بعد از آن توصیه به دیگران با ضریب همبستگی ۰/۴۱۰ در مرتبه بعد قرار دارد. و پایین ضریب همبستگی میان امنیت و ماندگاری در سفر با مقدار ۰/۳۳۳ به دست آمده است. که با توجه به مقدار معنی‌داری (P=۰/۰۰۰) تمامی میانگین‌ها دارای ارتباط مثبت و معنی‌داری هستند (جدول‌های ۸ و ۹).

جدول ۸) رابطه میان احساس امنیت و زیرشاخص‌های توسعه گردشگری

متغیر مستقل	متغیرهای وابسته	
	بازدید مجدد	ماندگاری در مقصد
احساس امنیت		
همبستگی	۰/۵۳۰	۰/۳۳۳
معنی‌داری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

جدول ۹) رابطه میان کل شاخص‌های احساس امنیت و توسعه صنعت گردشگری

آزمون اسپرمن	توسعه صنعت گردشگری	
	توسعه صنعت گردشگری	سطح معنی‌داری
کل احساس امنیت	۰/۸۳۱	۰/۰۰۰

درنهایت، ارتباط میان کل شاخص‌های احساس امنیت و کل شاخص‌های توسعه گردشگری با مقدار ۰/۸۳۱ و دارای ضریب معنی‌داری (P=۰/۰۰۰) بود که نشان‌دهنده ارتباط مثبت و معنی‌دار است، بدین‌معنا که هر چه احساس امنیت گردشگران ارتقا یابد گردشگران بیشتری به مقصد شهر مهران و متعاقباً شهرهای زیارتی از جمله کرلا و نجف سفر خواهند کرد. بدین‌ترتیب، ریشه بسیاری از مسایل اجتماعی- اقتصادی و معضلات واپس ماندگی مناطق مرزی، به‌ویژه بسیاری از مسایل امنیتی را بایستی در نارسایی‌های عمومی و توسعه‌نیافتگی این نواحی به شمار آورد؛ به سخن دیگر، توسعه و امنیت در مرزها نه‌تنها با یکدیگر در ارتباطی تنگاتنگ قرار دارند، بلکه این دو مقوله در پیوندی هم‌افزا قرار داشته وجود یکی بدون دیگری به‌درستی قابل تصور و تحقق نخواهد بود.

سنجش و رتبه‌بندی اقدامات مرزی برای پایداری امنیت شهرهای

مرزی

با توجه به ویژگی‌های منطقه مورد مطالعه شاخص‌هایی به‌منظور رتبه‌بندی اقدامات نظامی و غیرنظامی برای پایداری شهرهای مرزی در برقراری امنیت در نظر گرفته شده است که در این بخش با استفاده از آزمون رگرسیون خطی چندمتغیری مورد بررسی قرار

به‌دست‌آمده در این شاخص‌ها به‌ترتیب ۲/۱۷ و ۲/۸۲ اختلاف معنی‌داری را با عدد ۳ (میان نظری) نشان می‌دهند که مقدار (P=۰/۰۰۰) و یافته‌های میدانی و گفتگو با مسئولین نیز این مطلب را تایید می‌کند که نشان می‌دهد گردشگران کمترین میزان رضایت از لحاظ امنیت در کشور مقصد یعنی (عراق) دارند. که بیشتر شامل ترس از لحاظ به‌خطراتادن امنیت مالی است. متغیر رضایت از این سوی مرز با میانگین ۴/۵۱ بالاترین امتیاز از نظر پاسخ‌گویان داشته است. پس از آن متغیرهای امنیت محل اقامت، حفظ حریم شخصی و خصوصی، نبود آشوب و احترام پلیس در محل، ترس‌آور نبودن نحوه نگاه مردم در محل، به‌ترتیب با امتیازهای ۴/۵۱، ۴/۳۹، ۴/۳۵، ۴/۳۳، ۴/۱۲ و ۱۱ دارای میانگینی بالاتر از دیگر متغیرها بوده‌اند که سطح معنی‌داری در جدول ۵ نیز این مطلب را تایید می‌کند. دیگر متغیرهای ترس در مورد به‌خطراتادن امنیت جانی در محل، ترس هنگام عبور از خیابان و معابر، عدم بروز حادثه جانی و مالی در مدت‌زمان حضور در مکان مورد نظر، امنیت غذا، جرم و جنایت و دزدی، درمان‌بودن وسایل شخصی، عدم سلامت در سفر و عدم بروز سوانح رانندگی به‌ترتیب در دردهای بعدی از لحاظ امنیت قرار گرفته‌اند و می‌توان گفت که در گردشگران از لحاظ متغیرهای مورد نظر در سطح متوسطی از امنیت قرار دارند (جدول ۷).

جدول ۷) سطح معنی‌داری ارزیابی ساکنین از متغیرهای مؤثر بر امنیت

متغیرها	میانگین	مقدار کای اسکوئر	سطح معنی‌داری
جرم، جنایت و دزدی	۳/۱۴	۴/۱۴۸	۰/۳۴۷
امنیت محل اقامت	۴/۳۹	۱۳/۲۵۷	۰/۰۱۰
امنیت غذا	۳/۲۰	۱۴/۸۱۹	۰/۰۰۳
نبود آشوب و احترام پلیس در محل	۴/۳۳	۱۵/۵۷۲	۰/۰۰۰
حفظ حریم شخصی و خصوصی	۴/۳۵	۱۰/۰۹۳	۰/۰۲۸
درمان‌بودن وسایل شخصی	۳/۰۷	۸/۷۳۲	۰/۰۷۳
عدم بروز حادثه جانی و مالی در مدت‌زمان حضور در مکان مورد نظر	۳/۲۳	۸/۵۸۰	۰/۰۷۶
عدم سلامت در سفر و بروز سوانح رانندگی	۳/۰۶	۵/۴۳۵	۰/۲۴۵
ترس هنگام عبور از خیابان و معابر	۳/۲۸	۱۴/۴۶۳	۰/۰۰۲
احساس ترس در مورد به‌خطراتادن امنیت مالی در محل	۲/۸۲	۱۸/۹۶۷	۰/۰۰۰
ترس‌آور نبودن نحوه نگاه مردم در محل	۴/۱۲	۶/۶۲۱	۰/۱۵۷
ترس در مورد به‌خطراتادن امنیت جانی در محل	۳/۷۶	۷/۱۴۳	۰/۱۰۹
رضایت از آن سوی مرز	۲/۶۷	۱۷/۵۶۶	۰/۰۰۰
رضایت از این سوی مرز	۴/۵۱	۱۱/۱۱۹	۰/۰۲۱

بر پایه نتایج این تحقیق، احساس ترس در مورد به‌خطراتادن امنیت مالی در محل به‌عنوان نخستین عامل در احساس امنیت گردشگران

متغیر احساس امنیت دارد. پس از آن متغیرهای برهم‌نخوردن آرامش مرزی و نبود درگیری‌ها و اختلافات مرزی (میزان بتای برابر با ۰/۴۳۲)، رسالت پاسگاه‌های مرزی در برقراری امنیت (میزان بتای برابر با ۰/۴۰۳)، رسالت نیروی انتظامی در برقراری امنیت (میزان بتای برابر با ۰/۳۱۸)، اعتماد به مرزنشینان (میزان بتای برابر با ۰/۲۸۶)، تردد اشخاص از مرزهای رسمی و غیررسمی مطابق با آیین‌نامه‌ها (میزان بتای برابر با ۰/۲۷۹)، فقدان حمل مواد مخدر و سایر کالاهای غیرمجاز از مرزهای غیرمجاز (میزان بتای برابر با ۰/۲۳۵)، کنترل رفت‌وآمدهای غیرقانونی (میزان بتای برابر با ۰/۲۷۹) و کنترل تعرض قاچاقچیان (میزان بتای برابر با ۰/۱۵۱)، در رتبه‌های بعدی از لحاظ تاثیرگذاری بر احساس امنیت قرار می‌گیرند. در تفسیر این یافته‌ها این‌گونه مطرح می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمره تلاش مسئولان امنیتی به منظور برقراری امنیت در دو سوی مرز، نمره احساس امنیت را به میزان ۰/۵۲۶ انحراف استاندارد افزایش می‌یابد و برعکس کاهش یک انحراف استاندارد در متغیر مذکور موجب کاهش ۰/۵۲۶ انحراف استاندارد در متغیر احساس امنیت می‌شود. در خصوص تاثیر سایر متغیرها نیز می‌توانیم به همین نحو قضاوت کنیم.

نتیجه‌گیری

توسعه‌نیافتگی و عدم وجود امنیت در مناطق مرزی کشور باعث نامنی مناطق مرزی، هجوم عوامل تهدید به داخل کشور و ایجاد چالش بزرگی در فرآیند توسعه کشور می‌شود. امروزه مسایل امنیتی اساس توسعه هر کشوری را رقم می‌زند. مسایل امنیتی می‌تواند در ابعاد مختلف بررسی شود. یکی از این ابعاد، مرزهای سیاسی هر کشور است که در راستایی حفظ تمامیت ارضی کشور نقش کلیدی بازی می‌کند. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف بررسی تحلیل ابعاد احساس امنیت گردشگران مذهبی و در راستای تحقق امنیت در مناطق مرزی شهر مهران انجام شده است. یافته‌ها بیانگر آن است که از بین ویژگی‌های شخصی پاسخ‌گویان بین سن و احساس امنیت آنها رابطه معنی‌داری وجود ندارد. تفاوت محل سکونت پاسخ‌دهندگان که از نقاط مختلف کشور بودند سبب شده است با وجود تاثیرپذیری احساس امنیت از افزایش سن (نبود رابطه معنی‌دار آماری)، نزدیکی محل سکونت برخی از پاسخ‌دهندگان به شهر مهران سبب شده است که این شهر به‌عنوان قلمرو ثانویه این گروه به شمار آید و به دلیل آشنایی با ویژگی‌های پهنه‌های مختلف سطح شهر و مرز و استقرار در آن با آگاهی قبلی، از احساس امنیت بالاتری برخوردار باشند. براساس آزمون تفاوت میانگین‌ها و تحلیل واریانس بین احساس امنیت و جنسیت، احساس امنیت و تحصیلات پاسخ‌گویان و احساس امنیت و وضعیت تاهل پاسخ‌گویان رابطه معنی‌داری وجود دارد. به طوری که میانگین نمره احساس امنیت مردان (۹۳/۷۲) بیشتر از زنان (۶۶/۳۴) است. افراد دارای تحصیلات بالاتر از دیپلم احساس امنیت بیشتری از بقیه افراد دارند و همین‌طور افراد متاهل دارای احساس امنیت بیشتری از

گرفته‌اند. تحلیل رگرسیون این امکان را فراهم می‌آورد که تغییرات متغیر وابسته از طریق متغیر یا متغیرهای مستقل پیش‌بینی شود و سهم هر یک از متغیرهای مستقل در تبیین متغیر وابسته تعیین شود. مقدار رگرسیون بین صفر تا یک است. مقدار به‌دست‌آمده ما بین صفر تا یک واریانس تبیین‌شده نامیده می‌شود که آن را با R^2 نشان می‌دهند. در صورتی که مقدار R^2 کمتر از یک باشد مقدار واریانس تبیین‌نشده به دست می‌آید که نشان‌دهنده میزان تاثیر سایر متغیرها بر متغیر مستقل است. سایر گزینه‌های موثر در تحلیل رگرسیون شامل بتا (B) است که در پیش‌بینی مقادیر رگرسیون بایستی از آن استفاده شود. بنابراین از روی آن می‌توان به اهمیت نسبی متغیرها پی برد. بزرگ‌بودن بتا نشان‌دهنده اهمیت نقش آن در پیش‌گویی متغیر وابسته است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰ نتایج تحلیل رگرسیون چندمتغیری برای پیش‌بینی احساس امنیت از طریق اقدامات مرزی

متغیرهای پیش‌بین	B	SE	Beta	T	P
مقدار ثابت	۶۹/۰۲۲	۱/۸۵۳	-	۳۷/۲۵۱	۰/۰۰۰
کنترل رفت‌وآمدهای غیرقانونی	۰/۱۸۰	۰/۰۵۳	۰/۱۸۱	۳/۴۳۰	۰/۰۰۱
کنترل تعرض قاچاقچیان	۰/۱۵۴	۰/۰۵۵	۰/۱۵۱	۲/۸۱۴	۰/۰۰۵
رسالت نیروی انتظامی در برقراری امنیت	۲/۵۳۴	۰/۲۲۲	۰/۳۱۸	۱۱/۴۲۸	۰/۰۰۰
رسالت پاسگاه‌های مرزی در برقراری امنیت	۰/۳۸۳	۰/۰۲۶	۰/۴۰۳	۱۴/۵۸۳	۰/۰۰۰
تلاش مسئولان امنیتی به منظور برقراری امنیت در دو سوی مرز	۲/۶۳۱	۰/۱۳۹	۰/۵۲۶	۱۸/۹۶۷	۰/۰۰۰
اعتماد به مرزنشینان	۱/۸۵۲	۰/۱۷۹	۰/۲۸۶	۱۰/۵۳۷	۰/۰۰۰
تردد اشخاص از مرزهای رسمی و غیررسمی مطابق با آیین‌نامه‌ها	۰/۲۷۷	۰/۰۳۰	۰/۲۷۹	۹/۱۲۰	۰/۰۰۰
برهم‌نخوردن آرامش مرزی و نبود درگیری‌ها و اختلافات مرزی	۰/۳۱۲	۰/۰۲۰	۰/۴۳۲	۱۵/۷۷۷	۰/۰۰۰
فقدان حمل مواد مخدر و سایر کالاهای غیرمجاز از مرزهای غیرمجاز	۰/۲۸۲	۰/۰۶۸	۰/۲۳۵	۴/۱۶۱	۰/۰۰۰

$$R=۰/۸۹۴; ADJ.R^2=۰/۷۹۷; R^2=۰/۷۹۹$$

در تفسیر جدول فوق، در گام اول به میزان $ADJ.R^2$ توجه می‌شود. این میزان نشان می‌دهد که متغیرهای مذکور چند درصد از واریانس احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کند. به این معنی که ۹ متغیر؛ کنترل رفت‌وآمدهای غیرقانونی، کنترل تعرض قاچاقچیان، رسالت نیروی انتظامی، رسالت پاسگاه‌های مرزی، تلاش مسئولان امنیتی، اعتماد به مرزنشینان، تردد اشخاص از مرزهای رسمی و غیررسمی، برهم‌نخوردن آرامش مرزی و فقدان حمل مواد مخدر ۰/۷۹% واریانس احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کنند، زیرا میزان $ADJ.R^2$ برابر با ۰/۷۹۷ است. شاخص بعدی میزان بتای (Beta) هر متغیر است. همان‌گونه که از مقادیر p هر یک از متغیرها دیده می‌شود همه متغیرها به‌صورت معنی‌داری احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کنند. که تلاش مسئولان امنیتی جهت برقراری امنیت در دو سوی مرز با (میزان بتای برابر با ۰/۵۲۶) بیشترین میزان تاثیر را بر

بقیه افراد هستند. در بعد امنیت، گردشگران امنیت جانی با مقدار $T=۴/۳۷$ بیشترین احساس امنیت را دارند که نشان‌دهنده امنیت فیزیکی گردشگران و نبود تهدید به مرگ، درگیری و دعوا است. امنیت جاده‌ای با مقدار $T=۲/۹۷$ و امنیت شخصیتی و فرهنگی با مقدار $۲/۹۰$ در پایین‌ترین رده از بعد امنیت قرار دارند که ناامنی‌های مربوطه حمل‌ونقل جاده‌ای و استاندارد نبودن مسیرهای تردد احساس خطر را در میان گردشگران به وجود آورده است. علت پایین بودن امنیت شخصیتی و فرهنگی نیز تجاوز به عنف و فساد اخلاقی است که چند نمونه گزارش شده است. نتایج آزمون کای‌اسکوئر نشان می‌دهد که جامعه نمونه رضایت از امنیت آن سوی مرز و احساس ترس در مورد به‌خطرافتادن امنیت مالی در محل را تایید می‌کند. میانگین رتبه به‌دست‌آمده در این شاخص‌ها به‌ترتیب $۲/۱۷$ و $۲/۸۲$ اختلاف معنی‌داری را با عدد ۳ (میان نظری) نشان می‌دهد که مقدار $(p=۰/۰۰۰)$ و یافته‌های میدانی و گفتگو با مسئولین نیز این مطلب را تایید می‌کند که نشان می‌دهد گردشگران کمترین میزان رضایت از لحاظ امنیت در کشور مقصد یعنی (عراق) دارند که بیشتر شامل ترس از لحاظ به‌خطرافتادن امنیت مالی است. متغیر رضایت از این سوی مرز با میانگین $۴/۵۱$ بالاترین امتیاز از نظر پاسخ‌گویان داشته است. بر پایه نتایج این تحقیق، احساس ترس در مورد به‌خطرافتادن امنیت مالی در محل به‌عنوان نخستین عامل در احساس امنیت گردشگران در کشور مقصد (عراق) و عدم سلامت در سفر و بروز سوانح رانندگی به‌عنوان دومین عامل در احساس امنیت گردشگران در کشور مبدا (ایران) شناسایی شده است. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده می‌توان گفت که امنیت مناطق مرزی تنها به اقدامات درون‌سرزمینی محدود نمی‌شود، بلکه بایست در کنار برنامه‌های مرتبط با توسعه و امنیت مناطق مرزی نقش همکاری‌های بین‌کشوری را به‌نحو برجسته مد نظر داشت. براساس آزمون اسپرمن در بررسی رابطه میان کل شاخص‌های احساس امنیت و زیرشاخص‌های توسعه گردشگری بالاترین ضریب همبستگی بین کل امنیت و بازدید مجدد با مقدار همبستگی $۰/۵۳$ و پایین ضریب همبستگی میان امنیت و ماندگاری در سفر با مقدار $۰/۳۳۳$ به دست آمده است که با توجه به مقدار معنی‌داری $(p=۰/۰۰۰)$ تمامی میانگین‌ها دارای ارتباط مثبت و معنی‌داری هستند. درنهایت، ارتباط میان کل شاخص‌های احساس امنیت و کل شاخص‌های توسعه گردشگری نشان‌دهنده ارتباط مثبت و معنی‌دار است بدین‌معنا که هر چه احساس امنیت گردشگران ارتقا یابد گردشگران بیشتری به مقصد شهر مهران و متعاقباً شهرهای زیارتی از جمله کربلا و نجف سفر خواهند کرد. مطالعات انجام‌شده در این رابطه نشان می‌دهد که امنیت و توسعه در آمایش مناطق مرزی لازم و ملزوم یکدیگر است. به عبارت دیگر، توسعه را در مناطق مرزی نمی‌توان تحقق بخشید، مگر این که امنیت را در آنجا برقرار کرد و بالعکس امنیت را نمی‌توان در مناطق مرزی محقق ساخت، مگر این که این مناطق توسعه پیدا کند. در بررسی اقدامات مرزی برای پایداری امنیت شهرهای مرزی متغیرهای مورد نظر $۰/۷۹\%$ واریانس

احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کنند و همه متغیرها به‌صورت معنی‌داری احساس امنیت را پیش‌بینی می‌کنند که تلاش مسئولان امنیتی به‌منظور برقراری امنیت در دو سوی مرز با (بتا برابر با $۰/۵۲۶$) بیشترین میزان تأثیر را بر متغیر احساس امنیت دارد. براساس مطالعات نظری و تجربی در کشورهایمانند ایران که تنوع و پیچیدگی در مناطق مرزی دارند، عدم تعادل منطقه‌ای میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی بسیار آشکار است. این عدم تعادل منطقه‌ای میان مناطق مرزی و مناطق مرکزی دو تأثیر منفی بر روند توسعه آن مناطق از خود بر جای می‌گذارد. از یک سو، این عدم تعادل، حرکت توسعه در مناطق مرزی را، در مفهوم کلی آن، با مشکل مواجه می‌سازد و موانع بسیاری سر راه آن قرار می‌دهد و از سوی دیگر، ناامنی را هم به‌دلیل موقعیت مناطق مرزی و هم به‌دلیل عدم توسعه، گسترش عمومی می‌دهد. این تأثیرات متقابل توسعه و امنیت به‌صورت زنجیره‌ای، به یکدیگر مرتبط و مجموعه‌ای از کنش و واکنش‌هایی ایجاد می‌کنند که جوهره توسعه پایدار مناطق مرزی را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. از این رو، در هر نوع برنامه‌ریزی اعم از توسعه مناطق مرزی و به‌ویژه آمایش مناطق مرزی؛ توسعه و امنیت به‌عنوان ستون‌های آمایش مناطق مرزی به حساب می‌آیند. همچنین تأثیرات این دو بر یکدیگر در کل فرآیند توسعه و برنامه آمایش سرزمین به‌عنوان ستون فقرات آمایش مناطق مرزی برشمرده می‌شود.

بنابراین رهنمودهای زیر می‌تواند از دامنه نابرابری‌های امنیتی موجود کاسته و تمایل گوناگون نواحی مرزی را به‌طور جدی تعدیل نماید:

- ۱) ترغیب مشارکت‌جویی مرزنشینان در سیاست‌گذاری‌ها و تصمیم‌سازی‌های مرتبط با مناطق مرزی
- ۲) ارتقای امنیت جاده‌ای و حفاظت از جان گردشگران در مسیرهای برون‌شهری با تأکید بر ایمن‌سازی جاده‌ها مخصوصاً مسیر ایلام به مهران
- ۱) توجه به مولفه‌های احساس امنیت در تهیه طرح جامع شهر مهران
- ۲) سرمایه‌گذاری بیشتر دولت در شهرهای مرزی که این خود باعث جمعیت‌پذیری و ماندگاری بیشتر جمعیت در این شهرها شده و حفاظت مرزی و درونی افزایش یافته و در نتیجه احساس امنیت در گردشگران و شهروندان افزایش می‌یابد.
- ۳) توجه ویژه نیروی انتظامی به مرزهای غربی به‌ویژه مرزهای که دروازه عتبات عالیات است مثل شهر مهران و استفاده از رسانه‌های جمعی و تهیه برنامه‌های فرهنگی و آموزشی برای تقویت احساس امنیت گردشگران
- ۴) پیشنهاد مشخص این پژوهش برای تامین امنیت مناطق مرزی، توسعه همه‌جانبه مرزها در ابعاد مختلف اجتماعی و اقتصادی است، چون توسعه و امنیت دارای ارتباطات متقابل بوده و ملازم و مکمل یکدیگر هستند.

تشکر و قدردانی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

Investigation of Development indicators in boundary areas to achieve sustainable security (Case study of frontier cities in west Azerbaijan province). *J Law Enforcement Affairs*. 2014;(7):25-54. [Persian]

13- Adami A, Khezrian M, Abbaszadeh H, Yazdanpanah M. Necessities of transition to sustained national security. *Polit Knowl*. 2011;7(2):5-27. [Persian]

14- Azizi MM, Shaban Joola E. Evaluation of old city's neighborhoods in response to the sense of safety (a case study of Qazvin, Malekabad. *Hum Geogr Res*. 2015;46(4):791-808. [Persian]

15- Ghalibaf MB, Yari Shegefti E, Ramezanzadeh Lasboei M. Impacts of dimensions of social capital on border security case study: Nowsud, Paveh county, Kermanshah province. *Int Q Geopolit*. 2008;4(12):25-50. [Persian]

16- Weissy H, Hafez Nia MR. The impact of globalization on border security (Review and Critique of border negation). *J Space Plan Prep*. 2011;15(2):41-60. [Persian]

17- Elamdar E, Zarghani SH, Azami H. Analysis of the role of border markets in expanding border security (Case study: Mahirood border market in Sarbisheh South Khorasan). *Law J Geogr*. 2014; 2(8): 25-50. [Persian]

18- Mojtahedzadeh P. Political geography and geopolitics. Tehran: Samt; 2010. [Persian]

19- Mirlotfi MR, Alavizadeh SAM, Hedayati Amin Kh. The analysis of social cohesion in keeping bound securities by emphasis on religious tribe's diversity, case study: Zabol county. *J Reg Plan*. 2015;5(19):57-70. [Persian]

20- Pishgahi Fard Z, Ahmadi-Dekka F. Assessing national security threats in border regions of northern Iran. *J Environ Stat*. 2010;3(9):77-53. [Persian]

21- Kamran H, Shoa Barabadi A. Investigation of urban security in frontier cities case study-Taybad City. *Geography*. 2010;8(25):26-46. [Persian]

22- Ebrahim Bai Salami GhH. Geopolitical situation and social insecurity (Case study: Khawaf and Rashtkhvar towns in eastern Iran. *Geopolitics*. 2006;2(3-4):72-97. [Persian]

23- Rezazadeh Z, Shateri M, Rasti O. Developmental actions and its role in ensuring the sustainable security of border regions, case study: Green Belt of Khoshb Plain, Southern Khorasan border with Afghanistan. *Motaleate Farhangi Ejtemaee Khorasan*. 2014;9(1):49-72. [Persian]

24- Abbaszadeh H, Karami K. Social capital and sustainable national security. *Strateg Stud Q*. 2011;14(1):31-58. [Persian]

25- Sassen S. Bordering capabilities versus borders: Implications for national borders. *Mich J Int Law*. 2009;30(3):567-97.

تأییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

تعارض منافع: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

سهم نویسندگان: فاطمه پیری (نویسنده اول)، نگارنده مقاله/روش‌شناس/پژوهشگر اصلی (۶۰٪)؛ سعید ملکی (نویسنده دوم)، نگارنده مقاله/پژوهشگر کمکی (۴۰٪)

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان گزارش نشده است.

منابع

- 1- Mottaghi A. A comparative analysis of the sense of security in border territories (Case study; Iranian Kurdistan and Iraqi Kurdistan). *J Hum Geogr*. 2016;8(4):29-42. [Persian]
- 2- Koozehgar Kaleji L, Aghaee P, Raeesi H. Assessing and analyzing tourists' sense of security in border cities (Case study: Marivan city). *J Police Geogr*. 2017;5(18):31-50. [Persian]
- 3- Rahmani Fazli A, Saeedi A. Development and Security Boundary of Search Frontier Areas in Conceptualization. *Geography*. 2015;13(47):7-33. [Persian]
- 4- Ahmadi SA, Zareie B, Ranjbar MS. A geographical analysis of security in border regions (Case study: Bandar Abbas). *J Def Policy*. 2016;24(95):223-50. [Persian]
- 5- Golverdi E. Restraints & opportunities raised by sociocultural development in border areas. *Q Doctrine Policy Mak*. 2011;2(3):11-41. [Persian]
- 6- Karimi M, Vafaei AA. Security with sustainable development in the border regions (Case study: City of Marivan). *Res Urban Plan*. 2014;4(15):95-112. [Persian]
- 7- Matynia E. The promise of borderlands. *Int J Polit Cult Soc*. 2011;24(1/2):75-81.
- 8- Eftekhari A. Structure and security interpretation. *Strateg Stud Q*. 2002;5(1):11-30. [Persian]
- 9- Heydarnejad AR, Ghanbari Gh, Majdi AA. Studying security role in tourism expansion in border zone (Case study: Border city of Chabahar). *J Bord Stud*. 2015;(8):1-24. [Persian]
- 10- Lakzaee S. Study of challenges and opportunities of security at the Eastern borders. National Congress on Border Cities and Security, Challenges and Strategies (CBCS 2012), 18-19 Apr 2012. Zahedan: University of Sistan and Baluchestan; 2012. p. 1106-14. [Persian]
- 11- Seydaee SE, Hedayati Moghaddam Z. The role of security in tourism development. *J Soc Sci*. 2010;4(8):97-110. [Persian]
- 12- Sorour R, Mohammadi Hamidi S, Visian M.